

В. Ц. Олійникаспірант кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

РОЛЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

У статті проаналізовано поняття «якість освіти», «управління якістю освіти», розглянуто роль керівника закладу освіти в управлінні якістю освіти. Науковці виділяють три основні групи характеристик якості освіти: якість потенціалу, якість процесу та якість результату освіти. Якість освіти визначає не лише кінцевий результат освітнього процесу, а й фактори, що впливають на його формування, зокрема мету освіти, зміст, методологію, організацію та технології навчання. Якість освіти залежить від значної кількості чинників впливу, які можна розділити на зовнішні та внутрішні.

Керівник закладу освіти відіграє важливу роль у забезпеченні якості освіти. Керівник є лідером, який визначає напрямки розвитку, створює сприятливі умови для роботи команди та навчання учнів, забезпечує відповідність освітнього процесу сучасним стандартам.

Проаналізовано основні управлінські функції керівника, які сприяють підвищенню освітнього рівня, зокрема у сфері управління якістю освіти та вплив якостей керівника на ефективність освітнього менеджменту. Функції керівника у сфері управління якістю освіти охоплюють широкий спектр завдань і відповідальностей, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування освітньої установи, а саме: планування, вибір управлінських стратегій, успішність реалізації функцій управління, своєчасність та ефективність прийняття управлінських рішень. Керівник школи має визначальний вплив на якість освіти, оскільки його управлінські рішення, лідерські якості та стратегічне бачення формують умови для ефективної роботи школи.

Компетентності директора закладу освіти ми розглядаємо як загальну характеристику управління-професіонала, яка включає знання, вміння, навички, психологічні характеристики, певні особистісні якості, які необхідні для управління якістю освіти і проявляються у здатності реалізовувати освітню політику закладу, розробляти стратегії розвитку закладу; здійснювати контроль якості освіти, створювати сприятливий психологічний клімат, формувати атмосферу ініціативи та відповідальності.

Ключові слова: керівник, заклад освіти, управління якістю освіти, функції.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

В умовах реформування системи освіти одним із ключових завдань, яке стоїть перед закладами загальної середньої освіти є підвищення якості освіти. Відповідальність за якість освіти у закладах загальної середньої освіти, в першу чергу покладається на керівників цих закладів, які відіграють основну роль в організації всього освітнього процесу та мають сприяти впровадженню новітніх методів навчання, технологій та педагогічних стратегій спрямованих на забезпечення якості освіти, яка відповідає стандартам освіти. Керівники мають налаштувати у школі систему управління, щоб вона безпосередньо впливала на якість освіти та стала підґрунтям для постійного її підвищення. Наразі, в контексті сучасних викликів пов'язаних з пандемією, військової агресії Російської Федерації, питання визначення ролі керівника загальноосвітньої школи в управлінні якістю освіти, його підготовки до управління якістю освіти є важливими та потребують нових підходів для створення сучасної, ефективної та конкурентоспроможної системи освіти. Адже керівник,

який володіє навичками управління якістю, може визначати стратегічні і тактичні цілі у сфері якості освіти, сприяти раціональному використанню ресурсів, оптимізації процесів та підвищенню ефективності діяльності закладу освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналіз досліджень і публікацій із зазначеної проблематики показав, що вагомий внесок у дослідження управління якістю внесли Р. Джонс, Е. Деминг, Д. Джуран, А. Фейгенбаум. У науково-педагогічній літературі зазначену проблему досліджували Т. Лукіна, Ю. Кравченко, Я. Яхнін, Г. Тимошко, В. Мельник, В. Вікторов. Проте дослідження ролі керівника та обґрунтування його впливу на ефективність здійснення управління якістю освіти залишаються недостатньо вивченими, що й визначило мету даного дослідження.

Мета статті – проаналізувати сучасні підходи до розуміння сутності понять «якість освіти», «управління якістю освіти», визначення функцій та ролі керівника закладу освіти щодо управління якістю освіти.

Виклад основного матеріалу. В умовах швидких соціально-економічних та політичних змін, змінюються вимоги до якості освіти, оновлюються зміст та технології навчання, змінюються організаційні та економічні умови діяльності закладів освіти. Забезпечення якості освіти на рівні закладу освіти є одним із ключових завдань. У Законі України «Про освіту» однією із засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності визначено «забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності». Під терміном «якість освіти» законодавець розуміє відповідність результатів навчання вимогам, визначеним законодавством, відповідними освітніми стандартами та/або угодою про надання освітніх послуг. «Якість освітньої діяльності» ж означає рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що сприяє здобуттю особами якісної освіти та відповідає вимогам, установленим законодавством і/або угодою про надання освітніх послуг [2].

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави розглядати поняття «якість освіти» як комплексне та багатовимірне, яке охоплює різні аспекти освітньої діяльності та результатів. Зокрема, якість освіти відображає рівень відповідності освіти сучасним потребам суспільства, особистості, впливає на різні сфери життя та включає низку взаємопов'язаних компонентів: відповідність освітніх результатів вимогам; формування ключових компетентностей; рівність доступу до якісної освіти незалежно від соціального статусу або інших факторів; створення комфортних і безпечних умов для навчання, забезпечення ресурсами; ефективне управління якістю освітнього процесу тощо.

Науковці виділяють три основні групи характеристик якості освіти: якість потенціалу, якість процесу та якість результату освіти. Вони підкреслюють, що якість освіти визначає не лише кінцевий результат освітнього процесу, а й фактори, що впливають на його формування, зокрема мету освіти, зміст, методологію, організацію та технології навчання.

М. Кісіль визначає якість освіти як низку системно-соціальних властивостей і характеристик, які дають можливість встановити відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам [3].

Б. Жебровський розглядає якість освіти як процес, що задовольняє потреби людини, відповідає інтересам суспільства і держави та як результат діяльності навчального закладу, який вказує на відповідність результатів навчання учнів визначеним вимогам [1]. Зважаючи, що термін «процес» означає рух уперед, послідовну зміну станів, стадій розвитку; сукупність послідовних дій з метою досягнення якогось результату, то результат це підсумок, кінцевий наслідок послідовності цих

дій. Таким чином покращення якості це процес і результат наближення наявних параметрів освітньої діяльності до тих завдань, які визначенні державною політикою щодо якості освіти.

Якість освіти залежить від значної кількості чинників впливу, які можна розділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать: освітня політика, стабільність фінансування освіти, соціальний рівень населення, демографічні процеси, інформатизація освітнього процесу тощо. До внутрішніх ті, які залежать від управління закладом – оснащеність навчальних закладів сучасним обладнанням, доступ до технологій, інших ресурсів; кваліфікація, досвід і рівень підготовки педагогічних працівників, методи викладання та використання інноваційних підходів; гнучкість і адаптованість до сучасних викликів; мотивація до навчання здобувачів освіти, рівень залученості їх в освітній процес та здатність до самостійного навчання, критичного мислення; ефективність організації освітнього процесу, психологічний клімат (атмосфера) в закладі освіти; управління та керівництво (компетентність адміністрації у створенні стратегії розвитку, забезпечення прозорості та ефективності рішень, здатність до впровадження інновацій та управління змінами). Всі чинники тісно пов'язані між собою, покращення одного з них може сприяти загальному підвищенню якості освіти і навпаки відсутність окремих призводить до її пониження.

Керівник закладу освіти відіграє важливу роль у забезпеченні якості освіти. Відповідно до статті 26 Закону України «Про освіту» саме він здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за діяльність закладу освіти та в межах наданих йому повноважень: організовує діяльність закладу освіти; здійснює добір та розстановку кадрів вирішує питання фінансово-господарської діяльності закладу освіти; забезпечує організацію освітнього процесу та здійснення контролю за виконанням освітніх програм; забезпечує функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти; забезпечує умови для здійснення дієвого та відкритого громадського контролю за діяльністю закладу освіти; створює у закладі освіти безпечне, здорове та інклюзивне чи спеціальне освітнє середовище [2]. Виконання керівником своїх управлінських функцій напряду впливають на управління якістю освіти через створення умов, за яких школа досягає своїх цілей, відповідає потребам суспільства, розвиває учасників освітнього процесу та сприяє сталому покращенню навчального середовища.

Керівник закладу освіти є лідером, який визначає напрямок розвитку, створює сприятливі умови для роботи команди та навчання учнів, а також забезпечує відповідність освітнього процесу сучасним стандартам. Таким чином, керівник

школи як ключова фігура має мати відповідну підготовку для забезпечення високої якості освіти. Керівник має бути одночасно стратегом, мотиватором, наставником і організатором, щоб ефективно впливати на процес і досягати поставлених цілей.

Функції керівника у сфері управління якістю освіти охоплюють широкий спектр завдань і відповідальностей, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування освітньої установи. а саме: планування, вибір управлінських стратегій, успішність реалізації функцій управління, своєчасність та ефективність прийняття управлінських рішень. Найчастіше серед функцій управління виділяють такі: аналіз, планування, організація, контроль, координація, стимулювання. Всі вони є складовими підвищення якості освіти сучасної школи. Більшість науковців, досліджуючи функції керівника в управлінні якістю освіти, аналізуючи їхні особливості та значення, до загальних функцій менеджменту відносять планування, організацію, мотивування, контролювання та регулювання. Ці функції є важливими. Функція планування забезпечує основу для інших функцій, а функції організації, мотивації і контролю виконують стратегічні і тактичні плани організації [10].

Проаналізувавши різні підходи до визначення функцій керівника школи у сфері управління якістю освіти робимо висновок, що вони охоплюють широкий спектр завдань і відповідальностей, спрямованих на ефективне функціонування освітньої установи та забезпечення якості освіти. Зокрема: планування (визначення стратегічних і тактичних цілей у сфері якості освіти, створення та впровадження системи внутрішнього забезпечення якості освіти); організація (координація роботи педагогічного персоналу та організація їхнього професійного розвитку, формування ефективної структури управління якістю освіти, забезпечення ресурсів, інфраструктури, технологій); контроль встановлення відповідності освітнього процесу стандартам освіти, моніторинг якості освітнього процесу, самооцінювання освітніх та управлінських процесів; мотивація (заохочення викладачів і персоналу до підвищення якості викладання та професійного розвитку, створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі); комунікація (взаємодія з учасниками освітнього процесу, налагодження ефективного спілкування, забезпечення прозорості в процесах управління); інноваційність (адаптація до змін у сфері освіти впровадження інноваційних методик і технологій, використання сучасних цифрових інструментів для оцінки та покращення якості освіти); аналіз і прийняття рішень (збір, обробка та аналіз даних, розробка заходів щодо подолання освітніх втрат та вироблення стратегій для подальшого підвищення якості освіти). Ці функції спрямовані на

створення системи, в якій якість освіти відповідає потребам учнів, батьків, суспільства та держави. Як бачимо сучасна теорія і практика управління виробила й обґрунтувала найважливіші функції керівника школи, а саме: розробка та прийняття управлінського рішення; організація освітнього процесу; координування та коригування діяльності учасників педагогічного процесу; облік і контроль; педагогічний аналіз діяльності ЗНЗ; планування роботи педагогічного колективу; прогнозування та оцінка діяльності ЗНЗ; науково-теоретична робота та самоосвіта; господарчо-фінансова діяльність ЗНЗ; адміністративна діяльність керівника [8]. Керівник школи має визначальний вплив на якість освіти, оскільки його управлінські рішення, лідерські якості та стратегічне бачення формують умови для ефективної роботи школи.

В. Луначек розглядає школу як соціально-педагогічну систему зі складною ієрархією, від функціонування всіх ступенів якої і залежить у кінцевому результаті діяльність школи [7]. Управління школою виступає як наукове обґрунтування раціональних шляхів підвищення результативності роботи школи. Керівник може впливати на процес у кілька способів, залежно від його стилю управління, компетенцій та конкретної ситуації. Управління якістю освіти представляє собою специфічний вид суспільної діяльності, що спрямована на підтримку та поліпшення якості й результативності функціонування галузі освіти в цілому та загальноосвітнього, культурного і професійного рівня підготовки молоді [6, с. 945].

Т. Лукіна вважає, що якість освіти значною мірою залежить від професіоналізму та особистісних якостей тих людей або груп людей, що її реалізують. Це вимагає від керівників і працівників компетентності як важливої умови надання якісних освітніх послуг, розуміння основної мети управління якістю освіти та місії відповідних структур [5, с. 76].

У Професійному стандарті керівника (директора) закладу загальної середньої освіти, затвердженого Міністерством економіки України 10.09.2021 р. № 568-21, до трудових функцій керівника закладу загальної середньої освіти віднесено: забезпечення стратегічного управління розвитком закладу освіти; забезпечення управління якістю освітньої діяльності; забезпечення партнерської та мережевої взаємодії; організація безпечного і здорового освітнього середовища; забезпечення власного розвитку [9].

Компетентності директора закладу освіти ми розглядаємо як загальну характеристику управління-професіонала, яка включає знання, вміння, навички, психологічні характеристики, певні особистісні якості, які необхідні для управління якістю освіти і проявляються у здатності реалізовувати освітню політику закладу, ініціювати стратегічні

зміни, здійснювати стратегічний аналіз, розробляти стратегії розвитку закладу та реалізовувати їх; здатності ефективно здійснювати управлінську діяльність, здійснювати контроль якості освіти, створювати сприятливий психологічний клімат у колективі, формувати атмосферу ініціативи та відповідальності, впливати на людей і формувати команду своїх послідовників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, наразі існує потреба у підготовці керівника школи до управління якістю освіти, формування у нього знань і вмінь, що необхідні для виконання функцій, які відображають напрями, види та форми управлінської діяльності, що спрямовані на досягнення освітніх цілей у забезпеченні якості освіти, створюють умови для успішної роботи педагогів та учнів.

Список використаної літератури:

1. Жебровський Б. Якість шкільної освіти: теорія та практика. URL: <https://osvita.ua/school/method/368/>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кісіль М. Оцінка якості вищої освіти. *Вища освіта України*. 2009. № 14. С. 82–87.
4. Кравченко О. Педагогічні умови формування компетенції зі стратегічного управління майбутніх керівників освітніх закладів в умовах магістратури. *Науковий вісник Донбасу*. 2019. № 1-2. С. 39-40.
5. Лукіна Т. Управління якістю загальної середньої освіти навчально-методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2020. 230 с.
6. Лукіна Т. Управління якістю освіти. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 1042-1043.
7. Луначек В. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник. 2-е вид., випр. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2015. 512 с.
8. Основи менеджменту : конспект лекцій : навч. посіб. для студентів спеціальності 073 Менеджмент освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; укладачі : Т. Лазоренко, С. Пермінова. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 166 с.
9. Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>
10. Тимошко Г. Підготовка керівників сучасної школи до управління якістю освіти. Зміст і технології шкільної освіти: матеріали звітної наук. конф. 3-4 квітня 2006 р. / Ін-т педагогіки АПН України ; редкол.: В. М. Мадзігон (голов. ред.) та ін. Київ : Пед. думка, 2006. С. 188-190.

Oliylyk V. The role of the head of an educational institution in managing the quality of education

The article analyzes the concepts of «quality of education», «quality of education management», considers the role of the head of an educational institution in managing the quality of education. Scientists distinguish three main groups of characteristics of the quality of education: quality of potential, quality of process and quality of educational result. The quality of education determines not only the final result of the educational process, but also the factors that influence its formation, in particular the purpose of education, content, methodology, organization and technology of learning. The quality of education depends on a significant number of influencing factors, which can be divided into external and internal.

The head of an educational institution plays an important role in ensuring the quality of education. The head is a leader who determines the direction of development, creates favorable conditions for team work and student learning, ensures compliance with modern standards of the educational process.

The main managerial functions of the head are analyzed, which contribute to improving the educational level, in particular in the field of educational quality management and the influence of the qualities of the head on the effectiveness of educational management. The functions of the head in the field of educational quality management cover a wide range of tasks and responsibilities aimed at ensuring the effective functioning of an educational institution. namely: planning, selection of management strategies, successful implementation of management functions, timeliness and effectiveness of management decisions. The head of the school has a decisive influence on the quality of education, since his managerial decisions, leadership qualities and strategic vision form the conditions for the effective operation of the school.

We consider the competencies of the director of an educational institution as a general characteristic of a professional manager, which includes knowledge, skills, abilities, psychological characteristics, certain personal qualities that are necessary for managing the quality of education and are manifested in the ability to implement the educational policy of the institution, develop strategies for the development of the institution; exercise control over the quality of education, create a favorable psychological climate, and form an atmosphere of initiative and responsibility.

Key words: manager, educational institution, education quality management, functions.